

L9 Přízvuk

Povaha a umístění přízvuku v italštině

Pačešová 1992, s. 43-46

Radimský 2018, s. 83-96.

Srov. Leoni, Maturi s. 76-78

Fonické řady (řada fónů, hlásek) jsou zvukově **modulovány**, tj. mají určité **vlastnosti** (srov. L8 Segmentace promluvy):

- **délka** (kvantita) (Srov. L5 Systém italských vokálů)
- **přízvuk** je **silová** modulace fónických řad;
- **intonace** je odlišení slabiky **výškou** tónu (Srov. L10 Prozodické prostředky řeči, melodie a intonace);

1. **Přízvuk** je zvukové vydělení (odlišení) některé ze **slabik** v proudu řeči.

- **Přízvučná slabika** (sillaba accentata, tonica) může být vyslovována tónem silnějším = přízvuk **dynamický** (accento dinamico), tj. **silový** (accento intensivo), nebo tónem vyšším = **přízvuk melodický**, tj. **tónový** (**accento musicale**). (Slabika nepřízvučná (sillaba non accentata, atona)).
- Z hlediska **umístění** přízvuku: jazyky s přízvukem stálým – čeština, italština, polština, francouzština x pohyblivým – ruština

2. Povaha přízvuku v italštině

- z hlediska charakteru (= převládající vlastnosti) je přízvuk **převážně dynamický**, tj. **silový** (prevalentemente intensivo) – zesílení výdechu
- **Doprovodnými** vlastnostmi italského přízvuku jsou **výška** (altezza) a **délka** (durata) (Srov. L5)

3. Místo přízvuku v italštině

Má ustálenou pozici (většinou na stejném místě jako v latině) – odtud označení přízvuk **stálý**, avšak NE vždy na stejném místě ve slově (srov. čeština, francouzština).

- a) Nejčastěji přízvuk na **druhé** slabice od konce, tj. na **předposlední** (penultima sillaba) = tzv. slova **rovná** (parole **piane**):

Př.: allegro, allegria, ballo, ballare, bello, bellezza, dolore, doloroso, forte, fortezza, parlate, parlane, primitivo, studente, studentessa

- b) Přízvuk na **poslední** slabice = tzv. slova **komolá** (parole **tronche**, che sono prive di una parte):

Př.: attività, città, pietà, verità, gioventù, virtù, schiavitù
parlò, diventò, andò, parlerò, diventerò, andrò, parlerò

- c) Přízvuk na **třetí** slabice od konce (terza dalla fine) = tzv. slova **klouzavá** (parole **sdruciole**, da sdruciolare = scivolare):

Př.: 'atono, 'macchina, 'piccolo, 'ultimo, te'lefono
di'ventano, 'parlano, si ac'comodi, ,vogliono, 'devono, 'possono (3. os. pl.)
'parlami, 'parlane, 'siediti

d) Přízvuk na **čtvrté** slabice od konce (quarta dalla fine) = tzv. slova **dvojkouzavá** (parole **bisdrucciole**):

Př.: 'abitano, 'nominano, te'lefono, 'terminano
ac'comodati, te'lefonami, 'scrivimelo

e) Přízvuk na **páté** slabice od konce (quinta dalla fine) = tzv. slova **trojkouzavá** (parole **trisdrucciole**):

Př.: co'municaglielo

4. Přízvuk vedlejší

Vedle přízvuku **hlavního** je ve slovech víceslabičných nebo složených také přízvuk **vedlejší**:

Př.: ,principal'mente, ,straordi'nario
as,pira'polvere, ,caposta'zione, ,lavasto'viglie, ,porta'cenere, ,pesce'cane

5. Přízvuk grafický

Graficky (= v písmu) přízvuk v italštině většinou značen není. **Výjimku** tvoří:

a) slova s přízvukem na poslední slabice (srov. slova komolá):

Př.: verità, parlò, dirà
perché

b) přízvučná monosylaba

Př.: già, sì, ciò, più

c) slova, u nichž pozice přízvuku má rozlišovací hodnotu:

Př.: ancóra x àncora, bàlia (= donna che allatta bambini non suoi) x balìa (= potere, autorità)

d) monosylaba se stejným pravopisem, ale různým významem:

Př.: dèi x dei, frà (frate) x fra, tè x te, è x e, là x la, né x ne, sé x se, sì x si, ché x che

Přízvuk **grafický ostrý** (accento **acuto**): přízvukem ostrým je značeno e zavřené.
perché [per'ke]

Přízvuk **grafický tupý** (accento **grave**): přízvukem tupým je značeno e otevřené.
caffè [kaf'fe]

Přízvuk **cirkumflexový** – tam, kde došlo ke splynutí dvou stejných hlásek:

Př.: il prin'cipio (zásada) → i principi/principii/principî

Srov.: il 'principe (princ, vladař) → i principi/prìncipi

Příklady slov, u nichž pozice přízvuku má rozlišovací hodnotu:

'abitino (3. os. pl. konjunktivu přítomného slovesa "abitare") x abi'tino (obleček)

'ambito x am'bito = fortemente desiderato

'circuito (obvod) x circu'ito (obklíčen)

ancóra x àncora

bàlia (donna che allatta bambini non suoi) x balìa (= potere, autorità)

'balzano (3. os. pl. slovesa "balzare") x bal'zano (= strano)

'capitano (3. os. pl. indikativu přítomného slovesa "capitare") x capi'tano (kapitán)

'capito (1. os. sg. ind. přítomného slovesa "capitare") x ca'pito (minulé participium slovesa "capire")

'decade (dekáda) x de'cade (3. os. pl. indikativu přítomného slovesa "decadere")

de'sideri (2. os. sg. indikativu prézentu slovesa "desiderare") x desi'deri (pl. di desiderio)

'destino (3. os. pl. konjunktivu prézentu slovesa "destare") x de'stino (osud)

'impari (nerovný) x im'pari (2. os. sg. indikativu prézentu slovesa "imparare")

'intimo (intimní) x in'timo (1. os. sg. ind. prézentu slovesa "intimare" = oznámit)

'leggere x leg'gere (pl. fem. leggero)

'nettare (nektar) x net'tare (rendere netto, pulire)

'seguito = scorta x se'guito (participio passato del verbo "seguire")

tur'bine = pl. di "turbina" x 'turbine = smršť

'viola (3. os. pl. indikativu prézentu slovesa "violare") x vi'ola (fialka)